

Dné Leta

2. 1866. so po posebno mehki zimi v srednji Nemčiji že na polji našli cvetlice in škrjanci so začeli žvrgoleti.
3. 1770. so ustanovili kmetijsko družbo v Brnu na Moravskem.
4. 1800. je W. Lester v Paddigtonu na Angleškem dobil patent na svojo slamoreznico, ki je bila prva, po kateri so vse sedanje slamoreznice z mahalnim kolesom narejene.
4. 1819. se je kmetijska družba začela v Gradcu pod predsedstvom nadvojvode Ivana.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske novice.

Mednarodno varstvo tičev.

Iz dogovora Avstrijsko-ogerske vlade z Laško vlado zarad varstva tičev, ki so gospodarstvu koristni, naznanjamo našim bralcem sledeče:

Jemati jajca, trgati gnjezda, loviti mlade tiče in jih prodajati, je vsakako prepovedano.

Prepovedano je: 1) loviti tiče ponoči, to je, eno uro potem, ko je solnce zašlo, in eno uro, predno izhaja; 2) loviti jih, kedar je zapadel sneg; 3) loviti jih s pomočjo kakega ostrupenega zrnja ali na limanice, mreže, poklopce in druge priprave. — Dovoljuje se pa streljati tiče od 1. septembra (kimovca) do 1. svečana; prodajati se tiče smejo samo ta čas. Kdor hoče tiče loviti znanstvu na pomoč, mora za to dobiti posebno dovoljenje. Te določbe pa ne zadevajo roparskih tic, in ne veljajo za take, ki se na lovu streljajo.

Laška in Avstrijska vlada pa ste si pridržali pravico ustanoviti način, po katerem bi se tiči za lov varovali, a tako, da se lov ne zatara. Konečno boste obe vladi se dogovorili, kako bi tudi druge vlade enako zvezo sklenile.

Ker je znano, da nam Lahi pomorijo veliko naših kmetijstvu koristnih tic, ki se čez zimo preselijo v toplejše Laške kraje, je res kak dogovor naše vlade z Laško potreben, — ali pa bode ta naprava, ki smo jo tu popisali, dosegla svoj namen, to je veliko vprašanje.

Nove postave.

Postava o stavbah na Kranjskem.

III. razdelek.

Olajšave pri stavbah.

§. 72. *Olajšave v trgih, vaséh in pri poslopijih na samotnih krajih v trgih in mestih.*

(Dalje.)

(K §§. 42., 43., 45.) 7. Poslopja iz lesa ali predalčastega zida so dopuščena v krajih, kjer kakost stavbenih tal ne pripušča drugačnega stavljenja, ali kjer je ognjavarno gradivo dobiti le z neprimerno velikimi stroški. Tudi je dopuščeno strehe kriti s škodljivimi in slamo ali s kako drugo ne ognja varno tvarino. Vendar se mora pri lesenih poslopijih strešno lesenje dobro ločiti od stropnega lesa, in strop se mora pokriti z ilovim tlakom 11 cm. debelim.

S kamenjem obtežene skodlje so dopuščene samo v najviših gorah. Da bi vhodi v podstrešje morali imeti ognja varne zaklepe, to ni neobhodno potrebno.

(K §. 48.) 8. Dopustiti se smejo z diljami obiti (zaplankani) strešni opaži (strešna čela) na samotni legi (§. 77.)

(K §. 48.) 9. Zaukazi §. 49 se ne rabijo.

(K §. 50.) 10. Balkoni, galerije in pomoli se smejo s svojo podslombo vred napraviti celó iz lesa ter ne potrebujejo nobenega žleba, kakor tudi ne nadstreški.

(K §. 52.) 11. Sekretari (stranišča) se utegnejo napraviti tudi zunaj poslopja, če imajo odtok v kako gnojnično jamo, toda ne na tisti strani, katera je obrnjena proti ulicam, cesti ali tržišču.

(K §. 57.) 12. Kmetijska (gospodarstvena) poslopja se smejo postaviti tudi v obsežku sela, in ako krajne okoliščine ne pripusté, jih 6. m. daleč od hiše ali od sosednih poslopij postaviti — kar tudi tukaj za pravilo veljá — se smejo postaviti stikoma s stanišnimi poslopiji, toda se morajo v poslednjem slučaju ločiti po trdem zidu, ki strli najmanj 24 cm. čez strešni rob.

(K §. 58.) 13. Sušilnice za sadje se utegnejo napraviti v selih, toda morajo biti odstranjene najmanj 60 m. od najbližjega poslopja.

(K §. 59.) 14. Magazini (skladišča, shrambe), ako imajo samotno lego (§. 77.), ne potrebujejo ravno bliskovoda (magneta).

§. 73. *Gospodarska poslopja na kmetih.*

(K §§. 42., 43.) Poslopja, katera ležé popolnoma zunaj sel in teh ne pripravljajo v nobeno nevarnost ognja, in tudi druge hiše, ki so določene za poletno prebivanje, smejo biti zgolj iz lesa.

§. 74. *Skednji, šupe in vrtné hišice.*

Tudi skednje, šupe in vrtné hišice brez ognjišča, ki ležé notri v selih, je dopuščeno na ta način napravljati, ako so skednji ali šupe najmanj 60 m., vrtné hišice pa 20 m. daleč proč od najbližjega poslopja.

§. 75. *Olajšava za posamezne kraje, ki jih more dovoliti deželna postava.*

Deželna postava sme posamesnim mestom tudi razen slučaja 1. odstavka §. 72 na prošnjo njihovega županstva dovoliti za celo obsego njegovega okolišča ali za določene dele taistega vse ali posamesne olajšave navedene v §. 72.

(Dal. prih.)

Slovstvene stvari.

Recenzija „Latinske slovnice“.

Ko je ministerstvo nauka lanskega leta odobrilo našo Latinsko slovnico za učno knjigo, poslalo je „Auszug aus dem Gutachten über die Latinska slovnica — dem Verfasser zur Würdigung und Benützung bei einer zweiten Auflage“. Sedaj pa smo od odlične strani pozivani, naj preobčimo ovo recenzijo v porabo drugim gospodom kolegom. To se zgodi rado. Najpreje podamo recenzijo o sintaksi, in to zato, ker je po večini lastno delo — oblikoslovje je delano po drugih slovnica. Recenzija je objektivna, natančna, pravična; za tako smo hvaležni, in se bo porabila. Poslovenili bomo vestno, svoje opazke pa deli v oklepaje [ ].

P. Ladislav.

Sintaksa.

Večina gramatik staro-klasičnih jezikov ima to napako, da se obširno razpravljajo splošne stvari, sintaktični pojmovi, koje dijak na tej stopinji že imeti mora. To se mora prepustiti natančnemu obravnavanju pri poduku v učnem (materinskem) jeziku. Po tem načelu je referent te misli, da so čisto odveč §§. 1–4.,

ki imajo definicije o stavku, subjektu, prädikatu itd. — Priznati se mora, da so pravila za vje-manje (congruentia) §§. 5—18. obdelana s polno jasnostjo in v dostojni obširnosti (volle Klarheit, hinlängliche Ausführlichkeit). Pri sklonoslovji je gledati zlasti na to, da se obravnavajo samo oni slučajji (skloni), kojih raba je različna od učnega jezika, drugo je učencu znano. Temu načelu je pisatelj v sklonoslovji zadostil. — Rabo mestnih imen, in besedi **domus, rus** del je pisatelj konec sklonoslovja zato, ker bi jih sicer moral omenjati pri treh padežih. — V §. 69. (abl. ločivni) niso navedeni adjektivi: **liber, immunnis, purus, vacuus**, koje je tudi Schmidt v svoji slovnici po krivici izpustil [ovi so v §. 64., kamor spadajo]. — Za skloni se nahaja glava VII., ki pomen prepozicij bolj obširno obravnava. Raba prepozicij je po raznih sklonih jasno določena; referent bi želel le še to, da bi se bolj oziralo bilo na porabo prepozicij v posamesnih rekih (phrasen), na pr.: **ex re publica est, ex re mea est**, etc., kar se mora sicer pri čitanji klasikov razlagati, pa vendar tudi v gramatiki mora omenjeno biti. Prav primerno je pisatelj postavil prepozicije z **acc.** in **abl.** na eno stran vstrie, kar primero oboje rabe zelo zboljšuje. — Glava VIII. obravnava nekatere lastnije latin. jezika pri porabi adjektiva, in je dostojno (befriedigend) posneta po dotičnem poglavju pri Schultz u [ne — po: Gry-sar, Kühner, Madvig, Meiring]. — Glava IX. ima posamesne sintaktične lastnije v porabi pronomina z natančno umevno razpravo (präcise verständliche Darstellung)

Drugi oddelek obravnava glagol. [Sedaj pa pride passus, ki ga ali mi ne umemo, ali pa referent nas ni razumel. Ako je tako, kakor ga mi umemo, pač sva ene misli — kar pravi on, rekli smo mi; stvar je po teoriji Curtius-a, §. 484. to je škoda, da nismo prideli (Zeitstufe, Zeitart) pak smo skupa. Da bodo bralci mogli soditi sami, in da ne bode premenjave slovenskih besedi referentovih in naših, naj navedemo celi ta passus v originalu:] — Im §. 134. bemerkt der Verfasser, beim Verbum ist auf zweierlei zu sehen (pri glagolu je gledati na dvoje): 1) auf die Zeit, in welcher etwas geschieht (na dobo, kedaj se godi kaj), 2) auf die Art und Weise, wie die Handlung geschieht (na način, kako se godi dejanje). — Referent kann sich mit dieser Ausdrucksweise nicht einverstanden erklären, denn nicht das Verbum fällt in diese Zeit, sondern das Thun oder Leiden, welches vom Subjekte durch das Verbum zum Ausdruck gelangt, fällt in eine Zeit und kann in Bezug auf ein anderes Thun oder Leiden verschieden beschaffen sein. Demnach hätte gesagt werden sollen: Bei jeder Handlung (Zustand) ist auf zweierlei zu sehen, auf die Zeit, in welche sie fällt, und auf ihre Beschaffenheit. — Ferner sagt der Verfasser: Doba kaže glavne čase, v koje spada dejanje, namreč v sedanjost, preteklost, prihodnost. — Doba bedeutet nach der Auffassung des Referenten [tudi po naši] Zeitperiode, Zeitabschnitt, Zeitstufe, wornach der erste Satz eine Tautologie enthält [ne]. Es hätte demnach der Satz lauten sollen: Doba, v koje more spadati dejanje, more biti trojna. Die Zeitstufe (Zeitabschnitt), in welche eine Handlung fallen kann, kann dreierlei sein: Gegenwart, Vergangenheit und Zukunft. Ebenso ungenau ist die Ausdrucksweise des Satzes: Dejanja način kaže, kako se godi dejanje v dotični dobi: ali dalje trpi (traja) itd. Die Art und Weise der Handlung zeigt, wie die Handlung in dem betreffenden Zeitabschnitte vor sich geht, ob sie fortdauert etc. Es hätte gesagt werden sollen: die Handlung kann in Betreff der Art und Weise ihres Geschehens sein: dauernd, eintretend etc.

Wenn es im §. 135. heisst: Slovenščina ima po obliki samo tri dobe (glavne čase), so kann Referent auch mit der Fassung dieses Satzes sich nicht einverstanden erklären, da die drei Abschnitte (dobe) Gegenwart, Vergangenheit nicht nur der Slovane, sondern jeder, welcher logisch denken gelernt hat, anerkennt. [Kdo pa to taji?] Referent hätte demnach unter allen Umständen den Ausdruck doba hier = Zeit vermieden, und es lieber gesehen, dass die Eintheilung der tempora in absoluta und relativa (nicht praeterita), welche in der Note als durch den gram. Gebrauch eingeführt dargestellt wird, als logisch nothwendig dargestellt worden wäre. — Die im nämlichen §. enthaltene Reihe der Zeitformen ist richtig gegliedert.

(Dalje prihodnjič.)

Jugoslavensko slovstvo.

* *Jugoslavenski stenograf* — se zove list, ki v slovenskem in hrvaško-srbskem jeziku v kratkem pride v Zagrebu na svetlo, izdavan od g. Antona Bezenšeka, gimnazijalnega učitelja stenografije in saborskega stenografa. Prof. Bezenšek ga oklicuje tako-le:

„Vredovan bode list tako, da se more tudi tisti, kojemu je stenografija še celó nepoznana, z njo v kratkem času seznaniti, a zajedno bo donášal dovolj primerne gradiva za one, kojim je že ta umetnost znana, ali jo želé temeljiteje proučiti v teoriji in praksi. Usodim se upozoriti čestito duhovščino slovensko na važnost, koju ima stenografija za duhovnika posebno kot pridigarja; kajti, ako se pišejo pridige z navadnim pismom, potroši se mnogo časa, med tem pa se s stenografijo vrši vse to brzo, tako, da se vsaka prikladna misel more zabilježiti točno, ker se to zgodi v onem trenutku, ko se misel reproducira; na ta način ne izginejo med počasnim pisanjem najbolje misli upletene v najlepše izraze iz pameti. A razun tega treba je za petino manj prostora. Nadalje bo vstreženo vsem, koji se zanimajo za grafiko v obče. Gojila se bode v listu tudi zabavna stroka, v koju svrhu se bodo pribčevali izvorni in prevedeni spisi kratkočasnega, zanimivega zadržaja v prozi in verzih, koji bodo deloma tiskani, deloma stenografirani. „Jugoslavenski stenograf“ bode izhajal na tiskani pôli, v obsegu 8 strani tiska z navadnimi pismenkami, a 8 strani litografije s stenografijskim pismom, in to za zdaj vsak drugi mesec. — Cena mu je za celo leto s pošto samo 1 gold. 40 krajc. Naročnina naj se pošilja gori imenovanemu lastniku in vredniku, koji sprejmlje tudi dotične dopise. — Ako se oglasi dovoljno število naročnikov, bode se list precej povečal i počel večkrat izhajati. Naročniki naj se izvolijo v kratkem prijaviti, da se zna, koliko iztisov je treba i da se jim že prvi list, koji izide početkom februarija, ob pravem času poslati more.“

Politične stvari.

Bob v steno meče, kdor Dunajskem državnem zboru o spravi narodov govori.

Resnico teh besedi čutili smo pa le zopet prebritko, ko smo v stenografičnem zapisniku od 1. t. m. brali obravnavo verifikacij volitev Českih poslancev v državni zbor v 178. seji poslaniške zbornice. Naš gosp. Herman je pri tej priliki poprijel besedo, da bi ustavoversko stranko opomnil, naj bi vendar mislila na spravo s Českim narodom, brez katere ni moči, da bi se Avstrija pomirila, ž njo pa potem tudi drugim nenem-

Gospodarske novice.

* *Gnojno sol.* Po ukazu finančnega ministerstva od 1. januarja t. l. se ima zopet prodajati gnojna sol in sicer 100 kilogramov po 1 gold. 34 kr.

* *Goveje kuge* je na Hrvaškem in Ogerskem povsod konec, zato je, kakor smo že zadnjič omenili, nehala zaprtija naših dežel proti meji Hrvaški. Al v Dalmaciji se te pošasti, zanešene iz Turškega bojišča, še niso znebili; še jo imajo v več krajih Kotarskega in Dubrovniškega okraja.

Nove postave.

Postava o stavbah na Kranjskem.

III. razdelek.

Olajšave pri stavbah.

(Dalje.)

§. 76. *Obrtnijske stavbe na samotni legi.*

Pri tistih poslopijih, katera so namenjena za obrtnijske ali rudarske in plavžarske izdelavnice in se nahajajo na osamoteni legi, utegne gosposka na prošnjo stavbenega gospodarja dovoliti, da se od splošnih stavbenih predpisov (II. razdelek), toliko odstopiti sme, kolikor to ni na škodo trdnosti poslopja in javni varnosti. Podeljene olajšave se morajo vtrditi v komisijskem protokolu in v stavbeni privolitvi zapisati točka za točko.

Stavbeno privolitev je razglasiti, kakor je v kraju navada, in tudi pri gosposki očitno pribiti in jo 8 dni pribito pustiti. (§. 10.)

Vsakako pa mora gosposka pri takošnih poslopijih tudi na to gledati:

1. Da se iz vseh viših nadstropij lahko pride na prosto po ognja varnih stopnicah v zidanih ohišjih, katera imajo strope ali nadsvetlobe (nadprezore) iz ognja varne tvarine, ali lesene strope, ki so posuti in ometani.

Stopnice, če so lesene, morajo imeti nadobok. Dajlina od enih stopnic do drugih ne sme v nobenem kraju poslopja več biti, nego 40 m. Stopnice, ako niso samo za to namenjene, da se le včasih pride iz enega majhnega delalnega prostora v drugega, morajo, ako so v slučaju nevarnosti za 50 oseb, in so ravne, najmanj 11 dm. široke biti, ako so pa krive, najmanj 16 dm.; za vsacih 50 oseb več se pa mora 16 cm. širokosti dodjati.

2. Da so vsi dimniki in kuriša sezidana ognja varna in osamotena od vsacega lesovja (§§. 34. do 37.);

3. da se postavijo parni kotli, kolikor je mogoče, daleč proč od taci prostorov, v katerih navadno dela večje število oseb (§. 40.);

4. da se kakoršni koli odpadki in nesnažne tekočine dajo odpeljovati brez nadlege obližju. Ali se smejo dopuščati kanali in gnojne jame ali ne, to se ravna po legi (§. 53);

5. da dobijo fabrični prostori primerne duške za prezračenje;

6. da se vse konečne stene obrtnijskih stavb, katere stopijo na javno cesto, prav močno (debelo) sezidajo.

§. 77. Na samotni legi se imenuje tako poslopje, katero je na viših stranéh oddaljeno od drugih poslopij in od sosednje meje najmanj 20 m.

Ako se nahaja v okrožju osamotenja posebno poslopje taistega stavbenega gospodarja, se mora tisto ali popolnoma ognja varno sezidati, ali se zavarovati proti vnetju, kakor je to predpisano v §. 68., ali pa mora ravno tako oddaljeno biti od drugih poslopij najmanj 20 m.

Fabrikna poslopja, katera se neposrednje mejijo z enacimi fabriknimi napravami in med katerimi je samotni prostor od 19 m., spadajo k poslopijem na samotni legi.

Tla cest in železnic in struge rek in vodá se vstavajo v daljino.

Na zemljišču, ki je potrebno za osamotenje, se ne sme, čeravno preide v last katerega drugega posestnika, postaviti kaka stavba, katera bi uničevala samotenje, dokler se poslopje, ki se ima osamotiti, ni djalo v tak stan, ki je prikladen splošnim stavbenim predpisom (II. razdelek).

§. 78. Ako se pri kakem samotnem poslopiju znotraj kaj tacega prizida, kar je v §. 76 omenjeno, ni treba za to nobene privolitve. Samo naznanilo se mora poslati, s katerim je ravnati po §. 3.

(Dalje prihodnjič.)

Šolske stvari.

Učiteljev ljudskim šolam ne bode zmanjkalo.

Preteklo leto se je preskušnjam ljudskih in meščanskih šol v našem delu Avstrije podvrglo 955 pripravnikov in sicer 703 za ljudske, 252 pa za meščanske šole, med katerimi je bilo potrjenih 770. Za Štajarsko je preskušanih 26 za ljudske, 6 pa za meščanske šole, — za Kranjsko 14 za ljudske, 4 pa za meščanske, — za Koroško 13 za ljudske, 1 za meščanske šole, — za Tržaško 9 za ljudske, 5 za meščanske, — za Goriško 17 za ljudske šole, — in za Istersko 63 za ljudske, 2 za meščanske šole.

Slovstvene stvari.

Recenzija „Latinske slovnice“.

Sintaksa.

(Dalje.)

Naslednji §§. 136—157. do gl. XII. obravnavajo pomen in rabo časov (*tempora*), in sicer A) v glavnih, B) v odvisnih stavkih. V §. 139. omeni pisatelj, da se perfekt rabi kot gnomični aorist. Ta opomba je sama na sebi čisto prava (*ganz richtig*), vendar pa brez določneje razlage za učenca neumljiva [grški aor. *gnom. mora biti že znan; raba sloven. dovršnika tudi, Janežič §. 387. 2. §. 389.*] — V §. 140. ni dovolj naglašeno, da služi imperfekt za značenje ravnočasnosti jednega dejanja z drugim [glej §. 149.], in razloček med pomenom perfekta in imperfekta v pripovedovanji ni dosti markiran. — *Plusquamperfectum* (§. 142.) in *futur. exact.* (§. 145.) bila bi primerneje obravnavati v oddelku B), ker služita za dejanje, katero je v razmeri z drugim; toraj samo v odvisnih stavkih. — V §. 144. pravi pisatelj: „za izražanje futura rabijo se v slovenščini često dovršni glagoli v obliki sedanjika.“ Referent meni, da bi morala ta raba bolj natanko določena biti, da učenec vé, kedaj ima predstavljati latinski futur s sedanjikovo obliko dovršnika, in kedaj s sestavljenjo obliko nedovršnika.

Consecutio temporum je jasno in določno razlagana (mit Klarheit und Bestimmtheit).

Glava XII. ima nauk o naklonih (*moduslehre*). V §. 159. moral bi se razloček rabe za *praes. imperf.* ali *perf. indik.* pri glagolih *licet*, *potest*, *oportet*, *debet*, *necesse est*, bolje *praecisirati*. — V §. 160. je pomen konjunktiva sicer dobro (*richtig*) naznanjen, referent bi vendar želel, da bi se bolj natančno raz-

ložil. Morda bi se reklo tako le: Indikativ je naklon (modus) nepogojene, konjunktiv pogojene izjave (unbedingte — bedingte) Aussage). Drugače pa je pisatelj te gramatike pomen konjunktiva bolje razložil, nego Schmidt v svoji gramatiki. — Razlaga konj. potential. ni popolna, če je rečeno, da se rabi za izjavo subjektivne misli; referent meni, pridati bi se moralo še: Konjunktiv služi za izjavo mogočnosti (Möglichkeit) dotičnega slučaja (dejanja). — Razprava o konj. optat. pa je čisto povoljna. — V §. 163. konj. hortat. pogrša referent potrebne razlage o rabi nikavnic; isto je opomniti pri §. 165. konj. deliberat. — Drugi §§. obravnavajo konjunktiv v odvisnih stavkih jasno in natančno.

V gl. XIV. je razprava o rabi imperativa; gl. XV. ima vpraševavne stavke; in še le v gl. XVI. pridejo pogojni stavki na vrsto. — Referent mora tej vredbi pač priznavati (billigen), ker imajo kondicionalni stavki kot korrelativni res svoj lastni razred.

Pisatelj je nastavljal 4 oblike pogojnih stavkov, memo tega, da Schmidt priznava samo 3; namreč 1) indikativne, 2) potentialne, 3) irrealne. Indikativne in irrealne strinjajo se pri obeh; potentialne pa so v Hrovatovi gramatiki razdeljene na dve obliki:

- a) Protasis: konj. praes. ali perf.
Apodosis: konj. potent. deliber.,
si velit — possit.
- b) Prot. konj. praes. ali perf.
Apod. indik. praes. futur. imper.,
si velit — poterit.

Kar se tiče indikativnih pogojnikov (si vult, potest), želel bi referent, da bi bil pisatelj njihov pomen od drugih bolj ločil s tem, da veli, z indikativnimi ne izraža človek svoje misli niti o mogočnosti, niti o dozdevnosti ali nedozdevnosti (Möglichkeit — Wahrscheinlichkeit) dejanja: pri drugih pa izreka človek svoje mnenje, bodi si o nemogočnosti (IV. obl.), bodi si o mogočnosti (II. obl.) in celó o dozdevnosti.

Dalje je opomniti, da raba praes. in fut. indikat. — kakor pravi Schulz v svoji veliki gramatiki — tukaj nima nič opraviti s pomenom načina (modus), ampak da se rabijo ti časovi tudi tukaj po svojej pravi naravi, to je, da bi se tudi brez pogoja rabili tako v samostojnem stavku, vsled česar so v latinskem le 3 vrste pogojnikov: 1. si vult — potest, — 2. si velit — possit, — 3. si vellet — posset. [Naše mnenje je mnenje Grysarjevo, ki je Schulza in druge zavrgel].

Ravno tako so po misli referenta tudi v slovenščini samo 3 strogo različne oblike pogojnih stavkov, in ne 4 — [če ne gramatično strogo ločene, po logičnem pomenu pa so 4 oblike] po našem pohlevnem mnenju. To nam kažejo že naši členki:

- I. če (objektive oder subjektive Wirklichkeit),
- II. ako bi (objektive Möglichkeit),
- III. ako (subjektive Wahrscheinlichkeit),
- IV. ko (objektive Nichtwirklichkeit), kakor kaže naša obširnejša razprava o tej reči (Glasnik, 1852. str. 17—22.). Samo to nam je žal, da smo v slovnici odstopili od reda Curtius'-a, ter vzeli red Nägelsbach-a (IV. za II.), ker utegne to motiti človeka, kateri je vajen Curtijevemu redu. — To kot neizdatno mnenje; v Grškem pa so res 4 različne vrste pogojnih stavkov po obliki in pomenu: cf. Curtius §§. 536, 537, 545, 546. (Dal. prih.)

Slovansko slovstvo.

* „Nitra“, slovaški almanah Miroslava Jožefa Hurbana. Znano je, da so Slovaci pred letom 1848 spisavali knjige v českem jeziku, ker jim se domači

govor tudi v resnici od češčine ne razlikuje močno in vsaj ne toliko, da bi vredno bilo ločiti se v slovstvu od svojih številnejših in naprednijih bratov. To edinstvo je nasproti tudi českemu slovstvu služilo v nemalo poyzdigo, kar dovolj pričujeta že sami slavni imeni Pavel Šafařík in Jan Kollár. Tako je bil tudi Hurban v letu 1842 začel svojo „Nitro“ izdajati v občnem knjižnem česko-slovenskem narečju. Ali pozneje je neka nesrečna zmeta njega in njegove tovariše nagnila, da so se, češčini slovo davši, poprijeli slovaškega po raznih stolicalah (županijah) različnega jezika. Da vspeh ni bil ugoden, vemo dobro in kaže med drugimi tudi Hurbanovo vabilo, izdano v Globokem 3. januarija 1876, s katerim po dolgem prestanku sklicuje naročnikov na „Nitro“, ter naznanja, da bode „Nitro“ zopet in to v českem jeziku na svetlo dajal. Ne mogoč ne pohvaliti iz vsega srca te blagovite misli gorečega rodoljuba in želeč, da bi ga vsi Slovaci, zlasti tudi katoličani v knjigah in časnikih posnemali ter udeležili se velikovaznih koristi, kijih daje edinstveno duševno sodelovanje naroda sedmeromilijonovega, priobčujemo tu nekoliko vrstic iz omenjenega vabila.

„Mislili smo — tako pojasnjuje Hurban odstop od češčine — da slovenščina (slovaški jezik) kakor prav domača na ogerskih tleh rastoča bil zamaši usta našim nespametnim in nevrnim zopernikom. Ali tridesetletno prizadevanje slovaškega naroda ni moglo tega doseči; za vsako slovaško pisano knjigo, kaj pravim knjigo, za vsako slovaško pesmico letelo je v židovsko madjarskih in slovaško najemnih listih obrekovanje, da je to panslavska knjiga, panslavska pesem. Izprva se je vendar ta fanatizem bil polastil samo privatnih krogov in največ šolske katedre; ali ustavna vlada tako zvanih Deakovcev sprejela je ta fanatizem v svoj repertorij ter je uradoma delovanju slovaških rodoljubov naudarjala pečat „panslavizma“, podiraje slovaške srednje šole, z našimi denarji ustanovljene in vzdrževane; nastopnica njena, vlada svobodomiselna samozvana pod načelstvom Tisze, podrla je še slovaško Matico, kot panslavsko gnezdo ter proglašivši, da slovaškega naroda več ni, zasegla je naše gotove v narodno omiko in izobraženje nabrane denarje ter velela oddati jih v prazne deželske blagajnice. Napredek slovaški, slovaški rod in um zapadli so torej zaprtiji madjarske svobodomiselnosti.

Zategadel je „Nitra“ primorana iskati svojih prvotnih tal ter bode zopet pravila svoje pripovedke, pela svoje pesmi v jeziku naroda po domovini česki, moravski, sleški in slovaški razširjenega. Čehov, Moravanov, Slezanov in Slovakov, da so — vsaj ne bode ni sam gospod Tisza Kálmán zanikaval!“

Politične stvari.

Statistične črtice o Bosni in Hercegovini.

Po poročilu Thoemmelovem od leta 1866 je število prebivalcev v Bosni iznašalo 861.802 (tedaj blizo dvakrat več kakor število prebivalcev na Kranjskem), v Hercegovini pa 207.970 (tedaj še več kot na pol manj, kakor na Kranjskem), in med temi je Srbov (starovercev) v obeh deželah 491.808, muhamedancev 381.020, katoličanov 188.504, — ciganov in judov 11.000.

Po preiskavah nekega učenega Dalmatinca lansko leto pa se je še le pravo število prebivalcev izvedelo v Bosni in Hercegovini po razločku vere. On je z velikim trudom potoval iz kraja v kraj ter natanko iz-

priči brez odloga vse naravnati, da se odvrne vsaka nevarnost, in tudi, če bi treba bilo, da se poslopje podere; pritožba, ki je zoper to dopuščena, pa nima odložne moči. (Dal. prih.)

Slovstvene stvari.

Recenzija „Latinske slovnice“.

S i n t a k s a.

(Dalje.)

Sploh imajo slovnice pri pogojnih stavkih to opombo, da se poleg *paene*, *prope* rabi indikativ, različno od nemščine; v slovenščini se veže skoro z indik. in konjunkt. To je omenjeno §. 159. pri indikativu.

V §. 217. je govorjenje o odvisnih pogojnikih. Pisatelj pravi: Če je pogojni stavek zavisen od glagola *dicendi*, *sentiendi*, moreta nastopiti dva načina: a) *Verbum finitum* stoji v praes. futur. perf. absol. V tem slučaju ostane prvi člen nespreminjen, ali pa nastopi konjunktiv mestni indikativa, kedar se govori v smislu drugega; glagol drugega člena stopi v dotični infinitiv. — b) *Verbum finitum* je v imperf. ali v perf. hist. v tem slučaju nastopi sprememba v obeh členih itd. — Referent opominja ad a), da se s tem pravilom ne sklada, marveč sklada se z mnenjem Schmidtovim, ki pravi, da pogojniki odvisni stojijo v konjunktivu §. 315. 304. On pravi namreč: „In Nebensätzen solcher abhängiger Sätze, welche ein Futur enthalten, steht“ a) Bei Gleichzeitigkeit der Conjunktiv des praesens od imperfects. b) Bei Vorzeitigkeit der Conjunct. des perfects oder plusquamperf. — Po tem takem je vprašanje: je li v izgledu, ki ga pisatelj nazoče slovnice navaja za svoje pravilo: „*Hoc possum dicere, me satis adeptum fore, si ex tanto beneficio nullum in me ipsum periculum redundaverit*“ — je li ta redundaverit konjunktiv perfekti, ali je fut. exactum? — Tu bi bilo primeriti še pravilo Zumpt-a §. 524. — Dalje je še opomniti, da bi za ložo umevnost veliko koristneje bilo, ko bi bil pisatelj, kakor Schmidt, kak pomenljiv stavek razvil po raznih rabah, ne pa kazal suh načrt (schemata).

Dodatki §§. 272 — fin. imajo potrebne stvari za — porazstavo besedi (Wortfolge) — gramatične in oratorične figure — trope — metrike — rimsko vago, denar, mero, koledar.

Kar se tiče metrike (§§. 294—308), omeni referent samo to, da je razprava v Hrovatovi gramatiki delana na podlagi Hermanove teorije. In ako hočemo to obdržati — memogredé omenjeno — nekateri profesorji na univerzi jo rabijo (leider) še sedaj za podlago pri razlaganju Horacijevih meter, mora se priznati, da je nazoča razprava vsakako bolj jasna (jedenfalls klarer), nego je Schulzeva v veliki gramatiki. Referent pa je te misli, da Hermanova sistema ni jasna in se ne bo držala, ampak da prava sistema je Westphalova, kojo je nastavil za grško metriko, in ta si bo sčasoma splošno priznanje pridobila [ko je bila pisana ta razprava, Westphal še ni bil znan, sedaj ga imamo — napredku se ne bomo vstavljali]. Po nasvetu referenta je vzel tudi Schmidt dotična dela Westphal-Rossbacha za podlago pri svoji razpravi metriki, ter učencem polajša umevnost (Verständniss), da je ritmika potrební pogoj metriki; kar pa se ne dá doseči s Hermannovo teorijo. (Dal. prih.)

Slovansko časništvo.

* „*Srbadija*“ in „*Srpska Zora*“. Pred nami ležita ilustrovani lepoznanški list „*Srbadije*“, ki izhaja v Beču že drugo leto, in tudi ilustrovani lepoznanški list „*Srpske Zore*“, ki je letos pričela izhajati. Iz obeh listov se razvidi pošteni trud čestitih uredništev, poleg vseh njima stavljenih zaprék, izpolnovati čitajočemu občinstvu dano obljubo. Gradivo imenovanih listov (nekoliko originalno in nekoliko prevédeno), je zanimivo in kar po pravici mora priznavati vsak poznavatelj umetnosti ob ilustracijah (lesorezih), je to, da se morejo primerjati sè slikami enakih Nemških, Francoskih ali Angleških listov, in da še osobito lesorezi „*Srbadije*“ so izvrstni. Prekrasni ste mojsterski sliki Jaroslava Čermaka: „*Ranjeni Crnogorac*“ in „*Crnogorka*“. Naj bi našla oba lista v svojem narodu in tudi pri nas Slovincih mnogo prijateljev in naročnikov, da se njima zagotovi dolgo življenje.

Mnogovrstne novice.

* *Železničen vlak pokopan v snegu*. Na vzhodni črti Gališke Karol-Ludovikove železnice je 6. dne u. m. zjutraj ob pol osmih sneg zamel cel vlak na poti od Lvova do Podwoloczyske v nekem koti pri Pluhovu. V vozéh je bilo 40 potnikov. Vsa pomoč, vlak izkopati, je bila zastoj. Prvi pomočni vlak je obtičal skoraj štacijo daleč pred pokopanim vlakom v snegu; drugi se je moral vrniti zavoljo nevihte, ki je nastala. Med tem so prišli delavci iz Lvova z živežem in po brezkončnem trudu se je posrečilo, po stranskih potih s sanmi priti do zametanega vlaka, ter potnike rešiti iz 36urnega mukepolnega zapora.

* *Strašne trume podgan delajo že tri leta v deželi Birmah v Indiji* grozovito škodo; ta dežela, ki spada v Angleško oblast, meri okoli 6000 Angleških štirjaških milj, je zeló rodovitna pa tudi zeló vroča; razun družih zemljišč je ondi posebno veliko poljá, kjer rajž pride-lujejo. In kdo bi verjel, da že tri leta nimajo skoro nikakoršnega pridelka v tej nesrečni deželi, čez katero vsako poslednjih treh let plane na milijone podgan enako kobilicam, ki v malo urah do korenin vse sadeže požro. Ne napeljevanje vode, ne streljanje ne pomaga nič, in tudi jastrebi, sokoli in druga roparska žival teh požrešnih trum ne preženó.

* *Častitljiva oljka stoji med drugimi jako starimi oljkami v Bendinatu* poleg Palme na otoku Mallorca. Debela je čez 12 metrov, visoka pa le 3 metre z malo vejami. Če oljke na Oljski gori pri Jeruzalemu, ki so le 6 metrov debele, so iz časa Kristusovega (kar je popolnoma verjetno), se po takem pač lahko sodi, kako stara je gori imenovana oljka. Še skor bolj zanimiv pa je na istem otoku 6 milj od Palme blizo opatije Lluh neki vedno zelen hrast (*quercus ilex*), ki je čez 12 metrov debel, pa še vsako leto močno zelení. Da oglarji tega starodavnega hrasta niso še zajeli, temu je le vzrok to, da je deblo votlo.

* *Pomenljiv grobni napis se bere na pokopališču* otoka Man na Irskem morju, kjer počiva škof dr. Samuel Rutter, takole: „V tej hišici, ki sem si jo izposodil od svojih bratov črvov, ležim Samuel, po milosti Božji bivši škof tega otoka. Čitatelj stoj! glej in posmehuj se palači škofa, ki je umrl 30. maja l. 1653.“

* *Oseški časnik „Drava“* piše, da je ban Hrvaški s posebnim neslužbenim pismom pozval ondašnje sodniške urade, naj zavoljo dobrega sporazumljenja na spisih, ki jih pošiljajo Magjarskim uradnijam, bodo napisali (adrese) Magjarski, ali, če uradnik ne zna magjarskega jezika, Nemški. Kakor se vidi — piše o tej no-

4. Zoper naravnave iz rzsodbe c. kr. deželne vlade, kjer ona nadstopi kot stavbena oblastnija prve stopinje (§. 91.), na c. k. ministerstvo za notranje reči;

5. ako se rabi §. 96. občinskega reda, je napotiti pritožbe zoper rzsodbe:

a) c. kr. okrajnega glavarstva na c. kr. deželno vlado in

b) c. kr. deželne vlade na c. kr. ministerstvo za notranje reči.

Pritožbe se morajo vlagati pri prvi rzsodni stopinji v 14 dneh, tiste pa, katere gredo na c. kr. ministerstvo, v 4 tednih od dneva števí, katerega se je izročil odlok.

Zoper rzsodbe pritožeb deželnega odbora, kakor tudi zoper potrdljive pritožbine rzsodbe c. k. deželne vlade ni več nobena pritožba dopuščena.

§. 93. *Pospešeno rešenje o stavbinih zadevah.*

Stavbenim oblastnijam je dolžnost, vse stavbene zadeve rešiti hitro. (Konec prih.)

Slovstvene stvari.

Recenzija „Latinske slovnice“.

(Dalje.)

Oblikoslovje.

Kar se tiče posameznih stvari, more se reči, da je za šolo popolno zadostno (vollkommen ausreichend) to, kar je pisano v §. 1 o črkah; kajti tista opomba o velikih začetnih črkah, ki se nabaja v gramatikah nemški pisanih, čisto je odveč za slovenske učence. Pač pa bi bilo želeti, da bi se bil pri §. 2 Nr. 2. Nota za izgovarjanje sloga *ti* navedel izgled za vsak slučaj posebej. Kar se tiče razdelbe konsonantov §§. 4. 5., ne more se priznavati kosekvencija. Rečeno je namreč §. 4: Konsonanti se delijo po glasu z ozirom na govorilo tako:

a) dentales *d, t*;

b) labiales *b, p, f, ph, m, v*;

c) gutturales *g, h, k (=q, c)*;

d) sibilantes *s, c*.

Razun tega, da ni vzroka pričeti razdelbo konsonantov z dentali, referentu ni prav razvidno, po katerem povodu so razdeljeni konsonanti tako [po Janežiču §. 11. — lastnih studij o črkah takrat nismo imeli, gramatkarji pa imajo vsak svojo razdelbo, toraj smo vzeli raje domačo — darüber kann man disputiren. Stvar ta je važna in premisljiva vredna.] Kajti *b, p, f* niso labiales po glasu, ampak z ozirom na govorilni organ, ki deluje, da se slišijo; nasproti pa *s* ni sibilant z ozirom na govorilni organ, marveč z ozirom na način, kako bje na uho. — Bolj precisno naznačen je delilni povod v Schmidt-ovi gramatiki, ki pravi §. 3: die einfachen Consonanten werden eingetheilt theils nach den Organen, theils nach ihrer Qualität. — Dalje je pri Hrovat-ovem redu opomniti, da spada *s* po organu k dentalom, in da se *c* primerneje dene med gutturale, ker so ga Rimljani prvotno izgovarjali povsodi kakor *k* (Zumpt I. 3.).

Tudi gramatično razdelbo na dve glavni vrsti liquidae in mutae bi referent ovrge; marveč povod za značenje mutae je iskati v njihovi kakovosti (Qualität), to je, v načinu kako bjejo na uho, tedaj notranji, ne vnanji povod zložnosti (Bequemlichkeitsgrund). Zato se referent tudi s Zumptom (I. 2.) ne more ujemati, on pravi: Hinsichtlich der Eintheilung der Consonanten ist für die lateinische Grammatik nur zu bemerken, dass *l, m, n, r* liquidae, die übrigen mit Ausnahme des *s* mutae genannt werden.

§. 7. ima potrebna pravila za menjavo konsonantov; to se naravno naslanja na prejšnje paragrafe, pa vendar bi bilo za šolsko knjigo bolj oportuno, ko bi stalo tam, kjer je govorjenje o oblikovanju perfekta in supina. [Sistema zahteva, da skup spadajoče stvari stojijo skupaj. To spada k §. 95. Nota, in učitelj naj ondi opozori na §. 7. (čitaj 7. mesti 6) za karakter *si*. Saj je tudi pri Kurciju treba pri posamesnih paragrafi opozorovati na splošna pravila v vvodu].

§. 9. ima opombo: Muta cum liquida ne dela dolžine. Ta stavek se mora malo omejiti, ker se rabi vokal sam na sebi kratki pri pesnikih pred mut. c. liq. dolgo: *lugūbris*. In celó v prozi ima mut. c. liq. predstoječi vokal navadno dolgo, če je muta kak *b, d, g*, liquida pa *l, m, n*: *māgnus, pūblicus, āgmen*.

§§. 11–20 o razpolih besedi in spolu substantiva obravnavajo s polno jasnostjo (volle Deutlichkeit) to, kar je treba za šolsko porabo. Kar se tiče razdelbe po poglavjih, ki je navadna v drugih gramatikah, odstopil je pisatelj od drugih v tem, da smatra spol kot spadajoč k substantivu, ter mu ni dal posebnega poglavja, marveč obravnava vse k substant. spadajoče v jednom poglavju. Res, da je to kosekventno mišljeno, pregledljivosti pa ne ugodno; zatoraj bi referent raje imel, naj se pravila o spolu, številu, padežih, pregled deklinacij, potem deklinacije predstavljajo vsaktero v svojem poglavju.

Kar se tiče v §. 21 nastavlja „pregled sklonil“ za vseh 5 deklinacij, referent priznava počisto temu (bestimmen), da je pisatelj, kakor Zumpt, načrtal vse, in da je izjeme in pa grške končnice del v oklepaje, priznava se zato, 1) ker se polajšuje po taki sestavi primerjava vseh oblik, zlasti ko so po oklepah nepravilne ločene od pravilnih, 2) ker taka sestava zahteva konec §. 22. poseben paradigma za grške besede. — Nepotrebna pa je str. 10 navedena opomba, da rabijo pesniki gen. 1. dekl. na *ai*: *aurai* mesti *aurae*; to se pové pri branji.

Metodično manj priporočljivo vidi se referentu to, da so nastavljeni paradigmi za subst. na *us* (§. 24) potem, ko so (§. 23.) navedeni subst. na *er*, kateri *e* obdržijo po vseh padežih. Za poduk bi bilo bolj primerno nastaviti najprej paradigme za masculinum na *us*, in ueutrum na *um*, in ko je to priučeno, pridejo substantivi na *er*. „Ueberhaupt ist es nicht abzusehen, warum von einer Praxis, welche allgemein als gut und zweckmässig erkannt worden ist, abgegangen werden soll.“ [„Ob diese Praxis praktisch ist?“ — Nam je bilo za teorijo, praktično si naredi stvar vsak učitelj po svoje, kakor mu po okoliščinah bolje kaže. Teorija zahteva, da so masculina (*us, er*) skupaj; in ker subst. na *er* navadno *e* izpahujejo, nastavljeno je tistih 14 obdržajočih svoj *e* na čelu, da učenec že naprej vé, kedaj mora *e* rabiti. Sicer bi moral §. 23. stopiti zad za paradigme kot „nota“, kar pa po lastni skušnji pomote dela. — „Multa fiunt, quae non fuerunt“, rekel je stari Cicero.) (Dal. prih.)

Národno blago.

Prislovice in reki iz Istre.

Zapisal J. V.

Sv. Grgur zavrže haljino i popade južinu.

Bog je svoje blago spravil (solnce je zapalo), ču i ja svoje delo. (Tako rečejo delavci na večer.)

Nedaj ti Bog šepasto hoditi, ni škrbasto jisti.

Ki će za vsaku reč kolače mesiti (kregati se).

Slovstvene stvari.

Recenzija „Latinske slovnice“.

Oblikoslovje.

(Dalje.)

V §. 25. 3. stoji: Če je *i* dolg, ima v vok. **ie**; to ni natančno, naj se glasi: Če je pri lastnih imenih dolgi *i*, imajo v vok. **ie**. — §. 25. ad 5. nahaja se opomba, da se rabi včasih v gen. pl. **um** mesti — **orum**, na pr. **librum** = **librorum**. Referent muss gestehen, dass ihm ein solcher Fall nicht auffindbar war, in welchem **librum** = **librorum** gebraucht wäre. Er will jedoch die Möglichkeit eines solchen Gebrauches nicht in Abrede stellen, und bemerkt, dass es zweckentsprechender gewesen wäre: **liberum** = **liberorum** anzuführen, weil es häufiger vorkommt [to je istina, to je pisna pomota; naj se popravi].

V §. 31. je pisatelj odstopil (abweichen) od navadne razlage za končnice nominativa III. deklin. s tem, da opozoruje na glasovna pravila (Lautgesetze). Naj si bo, da je to opozorovanje tukaj na svojem mestu, vendar se bo našel malokateri učitelj, ki bi ga hotel porabiti v začetku poduka, obravnava tega in §§. 32. 33. se bo dala dobro porabiti pri ponavljanji. [To je tudi naš namen; to prav za prav ni za prvence, marveč za odrastle in za primerjavo s slovenščino (**pater** — **patris**, **bolezni** — **bolezni** etc.); saj imata navadno obravnavo §§. 29. 30.]. Referent je v tej stvari jedne misli z onimi, ki pravijo: „mit Knaben dieses Alters lasse sich während des Einübens der Formen nach keine Chemie der Sprache treiben.“ Sicer pa se mora priznavati, da je pisatelj končnice za nominativ v sistematičnem redu navedel.

Različno od Schulza in Schmidta, pa vzajemno s Zumptom ni pisatelj obravnaval adjektivov III. dekl. posebej, in to opuščanje je popolno opravičeno (vollkommen gerechtfertigt), ker se že tako mora opazovati na adjektive v opombah k posameznim padežem, in pa, ker ima gl. IV. str. 33. skupni pregled vseh adjektivov za sklonila in deklinacijo [in to mora biti; kar spada skupaj, naj je skupej, kdo bi iskal **membra poëtae disjecti**; je mehr man die Sache vereinfachen will, desto mehr complicirt man sie].

V §. 35. želel bi referent ne samo značenje **al** (**ālis**), **ar** (**āris**), marveč povdarek z besedami, da neutra na **al**, **ar**, katera imajo v genitivu **alis**, **aris** z dolgim **a**, oblikujejo ablativ na **i**, ker je znano iz skušnje, da je ta opomba na dolgi **a** za pričetnike potrebna.

Pravila za spol §. 41. je pisatelj te slovnice bolj natančno razložil, nego Schulz; tako, na primer, nastavi Schulz pravilo: „Die Endung **o** ist für das Männliche bestimmt.“ In tako je primoran, celo vrsto substant. femin. na **do**, **go**, **io** deti med izjeme. Hrovat pa nastavi ovo izjemo na čelo za genus femininum kot pravilo, kar je svekako bolj primerno. Ravno tako malo določno pri Schulzu je pravilo, da so nomina na **us** neutra. Veliko bolj določno se izrazi Hrovat, rekoč: Nomina na **us** — **ūtis**, **us** — **ūdis** so feminina; ona na **us** — **ēris**, **ōris**, **ūris** so neutra.

Gl. IV. ima dovršni (erschöpfend) pregled končnic in deklinacij za adjektiv. Gl. V. obravnava stopnjevanje; gl. VI. pa adverb, kar je pravo. Schulz in Schmidt obravnavata adverb za glagolom, misleča, ker adverb služi za značenje glagolu, da mora tudi v gramatiki imeti posteriori loco svoj kapitel. Toda v praksi se pokaže kmalu potreba, da se obravnava adverb vsaj deloma takoj za adjektivom; kajti razun tega, da je oblikan iz akjektiva, ustrojenje stavkov pri

vajah je brez prejšnje razlage o adverbu silno težavno. — Gl. VII. obravnava numeralia; posebne lastnije za latin. jezik se nahajajo v sintaksi §§. 303 — 306. — Gl. VIII. ima pronomina z dovršno obširnostjo (erschöpfende Ausführlichkeit), samo to ni umeti, zakaj je red nastavljen v tabeli §. 87. spremenjen v §. 88. tako, da stojé demonstrativa pred relativu?

(Dalje prihodnjič.)

Národno blago.

Prislovice in reki iz Istre.

Zapisal J. V.

Ponudna devojka.

Isterska narodna.

Sunce 'zhaja med dvema gorama,
Jure sedi med dvema ljubama.
Prva mu je na rukah zaspala,
Druga mu je stiha zgovarala.
Uzmi mene, Jure gospodine!
Neću tebe, ponudna devojko,
Ač ti imaš srditoga brajna. *)
Uzmi mene, Jure gospodine,
Ja ću brajnu lahko ugoditi.
Zavrnila mlada belo krilo,
Potekla u goru gorovitu;
Pod gorami stene stenovite,
Pod stenami kače jadovite.
Ubila je kaču jadovitu,
Natočila je dve čaše jada,
A tretju je jada i čemera;
Pak potekla brajnu, i mu rekla:
Pij, ti brajne, tega tega črna vina.
Pij ti, sestro, ač si mi starija.
Pij ti, brajne, ač si mi trudniji.
Još ni brajne vina ni pokusil,
Zvrnul se je na zemljicu crnu.
Teče mlada Juri gospodinu,
Uzmi mene, Jure gospodine!
Ja sam brajnu lahko ugodila.
Neću tebe, ponudna devojko,
Svojega si brajna utrovala,
Pak biš mene jadnega junaka.
Proklet budi, Jure gospodine!
Sada nimam brajna ni dragega.

Politične stvari.

Federalizem redivivus.

Govor grofa Thuna v zgornji gospôski zbornici sprožil je časnikarsko razpravo o federalizmu Avstrijskem, ki je tem bolj zanimiv, ker se je že mislilo, da je federalizem za vekomaj položen v grob. Posebno so Dunajski listi kazali na Thunov govor kakor na strašilo Magjarom, če se ne odpovedó drznim svojim zahtevam Avstriji nasproti in si ne ohranijo sloge z ustavoverno stranko.

Na njihovo strašilo odgovarja vrlo razborito „Ellenör“, izmed magjarskih organov najbližji Kolomanu Tiszi, od katerega, če tudi naravnost ne sprejemlje ukazov, vendar trdno vé najskrivneje misli.

Že prej je Ogerska levica, dokler jej je bil voditelj sedanjega ministerstva predsednik Tisza, izjav-

*) Brajna = bratec.

malo pozna. Primeri se tudi, kedar je mrzlo vreme, posebno pozno v jeseni, da se gojenje celó ustavi in ne gre naprej. Takrat je treba lan precej ven vzeti, če prav ni goden, da se posuši in shrani, ter potem spomladi dene godit, ko nastopi toplo vreme.

Če je lan po navadi lepo rastel, pridelek lep, vreme navadno in vse druge okoliščine po godu, tudi gojenje precej redno napreduje, in takrat ni treba bati se, da bi se tako hitro škoda godila. Sploh se mora paziti, kakor smo že prej govorili, da se lan skrbno izbira, posebno debelejša in močna stebila od drobnih, pa tudi poležana ali kakor si bodi poškodovana od zdravih.

V veliki godilnici sicer ne moremo samo ene vrste lan skupaj in na enkrat goditi, ampak večkrat mnogovrstnega. Tukaj se mora paziti na to, da se vsaka vrsta posebej tako vlaga, da se more tudi posebej ven jemati, ker ni ves na enkrat goden. Zato je tudi treba vsako vrsto posebej poskušati. Vendar gre to do neke gotove mere, posebno kedar je lan sploh lep, da ga ni treba veliko ločiti. Vendar se pa sploh rado primeri, če prav je lan zeló enake dolgosti, da je nekaj stebel debelejših, nekaj drobnejih in ker se debelejša stebila nekoliko hitreje godé, ko drobna, se mora pri gojenji vendar počakati, da tudi drobna so godna; če lan ni veliko na vskrižem, se sploh ni treba bati, da bi prva pregodila, predno so poslednja godna. Zato se pri poskušnji morajo posebno drobna stebila poskušati, da ta ne ostanejo surova.

Kakor smo že rekli, je lan ravno prav goden, kedar se lik rad in lepo od stebila loči, da nič drobnih laken na stebelu ne ostane. Vendar se mora lik skup držati kakor trak. Če se pa še lik razpustí v drobne nitke in če sploh prerad vsaksebi gre in razpada, da nima moči, je pa lan še preveč goden in mu gre na škodo.

Ko je lan goden in če je ves ene vrste v godilnici in če se iz godilnice lahko voda spušča, je najboljše, če se voda izpusti, da se lan po suhem ven jemlje. Če je pa lanu več vrst v godilnici, ali pa če je godilnica taka, da se voda ne izpušča, mora pa delavec, ki lan ven jemlje, iti v vodo. Lanú se vselej vsaka vrsta začne tam ven jemati, kjer je nehal se vlagati, ker od nasprotne strani ne gré tako dobro. Samo po sebi se razume, da če se lan godí v plavih na tekočih ali stoječih vodah, mora dalavec v vodo iti, da lan izjemlje, ker se polni plavi brez posebne priprave ne dadó lahko iz vode jemati.

Ko se lan iz godilnice jemlje, se snopi postavljajo skup drug k drugemu, da se oteka. Ko je ves lan, kar ga je ene vrste in en pot godnega, iz godilnice, se dá toliko oteči, da se more ž njim naprej ravnati. Če bi se primerilo, da bi lan, ko se iz godilnice vzame, še ne bil popolnoma goden, da bi mu še kaj malega manjkalo, ni treba družega, kakor to, da se tako skupaj sestavljen nekaj časa pusti, kakih 12 do 24 ur ali tudi dalje, da se še nekoliko pogodi, dokler je moker. Predolgo se vendar ne sme pustiti, ter se mora paziti, da se ne ugreje in ne pokvari.

Zdaj je treba zopet na več reči ozir jemati.

Prva je ta, da lan, predno se spravi, se dobro posuši, ker se vlažen in moker ne sme na kup zlagati, sicer bi sprhnel in se spridil. Druga je pa ta, da nekateri lan potem še belijo, ko je goden, drugi ga pa ne belijo nič. Za prvo sušenje je najbolje in najpripravnejše, če se lan, ko iz godilnice pride in se nekoliko oteče, razstavi v tako imenovane okrogle ali male kopice. Pri tem opravilu se tako-le ravná: Veliki snopi, kakor so se pred gojenjem napravili, se razvežejo, da ostanejo samo mali snopki, v katere se je lan pri smukanji ali pri mlatenji povezal. Vsak snopek se prime

z levo roko za vršiček, ter se najprej povez, s katero je zvezan, do vrha združne. Zdaj se z desno roko polovica snopa čedno po tleh razprostre proti desni nogi. Potem se poprime z desno roko za vršiček in z levo roko se še una polovica razprostre na okolo proti uni polovici tako, da skup pridete in se kolobar napravi. Zdaj se samo vrh v levi roki po konci vzdigne, da stoji, in kopica je narejena. Pri tem se mora paziti, da se lan lepo razprostira, da ne pride v nekaterih krajih v skupke, da se lepo, hitro in enakomerno posuši. Zato se ne smejo prevelike kopice delati, ali prav za prav, ne smejo snopi preveliki biti, da lan ne pride predebelo, ker se potem kopice nerade presušé; večje ne smejo biti, kakor toliko, da se dajo z obema malima pednjama obseči. Ko so kopice od zunaj suhe, jih je treba obrniti, da znotranja stran zunaj pride in se še ta posuši. (Dal. prih.)

Slovstvene stvari.

Recenzija „Latinske slovnice“.

Oblikoslovje.

(Konec.)

Kar se tiče obravnave o glagolu, mora se posebno povdarjati (ganz besonders hervorheben), da je v §. 92. pomen časa, ki ga imajo posamezne oblike glagolove, določno naznačen (zutreffend charakterisirt); pri tem, ko Schulz in Schmidt 6 časov samo navajata, ter podasta učencu 6 praznih oblik (leere Formen), a ne, da bi mu pomen takoj pojasnila. Se ve da, tu ju vodi duh nemškega jezika, ki nima za vsako nianco smisla primerne (adaequate) glagolske oblike, kakor jih imata grščina in slovanščina.

Da pa je karakteristika štirih konjugacij obravnovana pred pomožnikom *esse*, s tem se referent ne sklada, ker je stalno didaktično pravilo to, da naj na vsako razlago vsacega pravila nastopi precej poraba in pa privadba (Einübung) vsakaterega pravila. Res, da se je držal tudi Zumpt iste poti, na katero je krenil Hrovat, vendar pa misli referent vkljub auktoreteti Zumpta, da sta krenila Schulz in Schmidt na bolj praktično pot; in to misli zato, ker oni v §. 94. navedeni personalni sufiksi (osebila) na pomožniku *esse* za učenca niso dosti jasni.

[Naša stara misel je ta, kar spada skupaj, naj bode skupaj; tako tudi splošne obravnave o glagolu so najbolj razvidne, če se obdelajo ob enem, in učitelj vé iskati, kjer vé, da mora biti dotična stvar; vsaj se gramatika ne tradira po paragrafi v vrsti, kakor zgodovina po letih. — Glagol biti, *esse*, (*ēivai*) ima v vseh jezikih svojelastno spregatev; on spada med *verba anomala* (*esse*, *sum*, *eram*, *fui*), ki so izpeljana iz raznih debel; česar jezik ne potrebuje, osahnelo je in se zgubilo, tako, da včasih še do korena priti ne moremo. Ker pa *esse* tako neogiblivo trebamo, deli smo ga za splošne obravnave o glagolu precej pred navadne forme — in žal nam je, da nismo vzeli semkaj še *possum* — „das beste Buch ist der Lehrer selbst“, rekel je svoje dni Bonitz, in tako si tudi tukaj vsak lahko sam razredi, kakor mu drago. — Da bi pa hoteli pri *esse* eksperimentirati s personalnimi sufiksi, tega ni nikdaj nihče mislil.]

[Da ne bi prevod otemnil originala, naj govori dalje referent sam.] „Ueberhaupt ist es misslich an dieser Stelle von Personal-Suffixen zu sprechen, weil die Schüler dieser Unterrichtsstufe noch nicht in der Lage sind, eine solche Analyse der Verbalformen zu erfassen

[pa jih umejo]. Zu dem kommt, dass die Theorie betreffs der Einschiebung eines Bindevokals zwischen den Stamm- und die Personalendung von ihrem vorzüglichsten Vertreter Curtius bereits aufgegeben ist, und dass der Ausgang *o* z. B. in *rego* durchaus nicht als Personalendung anzusehen ist. Vielmehr ist die Personalendung ursprünglich nur im Verbum *sum* theilweise erhalten, während bei den anderen Verben das Suffixum der 1. pers. praes. weggefallen ist. Nachdem also die Analyse der Verbalformen im Lateinischen nicht in so markirter Weise durchzuführen ist, wie im Griechischen [to pa zato, ker so stari Etruskiški elementi neznani, in ker se latinski jezik ni razvil iz naroda, kakor Slovanski in Grški, ampak je delo učenjakov] und es demnach leicht geschehen kann, dass bei solchen Versuchen Ungenauigkeiten unterlaufen, welche besser vermieden werden; so ist das Verfahren des Schmidt vorzuziehen, welcher, ohne sich in sprachwissenschaftliche Erklärungen einzulassen, im §. 94. die 4 Conjugationen durch die Hervorhebung des Vokales vor der Infinitivendung *re* charakterisirt, und im §. 95. die Schüler in *medias res* der Conjugation führt, und erst im §. 97. die Ableitung der einzelnen Formen von den drei Stammformen des praes., perf. und supin in eine Tabelle zur Anschauung bringt, wobei als der feststehende Theil des Verbuns der mit den Consonanten schliessende hingestellt wird: *am em, mon eam, leg am, aud iam*. — In der Auflage vom Jahre 1874 hat Schmidt allerdings die Personalendungen und Stamme besprochen, allein das diessbezügliche theils als Anmerkung unter dem Strich §. 107. theils als Nachtrag im Cap. 35. dargelegt und hat hiebei die Ergebnisse der Sprachwissenschaft richtig berücksichtigt. (Gosp. referentu bili bi srčno hvaležni, ko bi bil on svoje prepričanje in mnenje kar kategorično predložil ter rekel: tako in tako je. — Sicer pa naj omenimo, „data occasione“ to-le: ko bi se človek ne bal hrupa o novotarijah, razdelil bi konjugacije v vokalične na *a, e, i* (lauda-re, mone-re, audi-re), in jedno konsonantično (sedaj III. em-ere), in tako bi dobila sama ova svoj dotični veznik (*i, e, u*), vse drugo bi se vzelo kot osebilo (personal suffix); in tistih 13 na — *io* (cario etc. §. 94.), in onih 14 na — *uo* (acuio etc. §. 124.) delo bi se v nota.]

Da so v nazoči gramatiki §. 100. nastavljene tiste opombe o posebnih formah pred paradigmi, se po mislih referentovih nikakor ne more opravičiti, ker se mora vendar pravilo preje učiti, potem še le izjema. Učitelj bo moral ta §. preskočiti, in ko je obdelal paradigme, potem še le priti nazaj na §. 100. [To je tudi naša misel bila; deli smo ga sem iz istega razloga, kar smo rekli, o substant. na — *us, er* pri II. deklin.]

Prav kratka je opomba o oblikovanji perfekta in supina §. 105., ko Schmidt §§. 107. 108. obširno razlaguje ove oblike [to je taka kemija, kakor se nam je očitala pri III. deklin.] — vendar pa je za to stopnjo podučevanja popolno dovoljna (vollkommen genügend), in to zato, ker je učenec opozorovan, da tu nima opraviti z nepravilnimi glagoli — kakor Schulz misli — marveč, da ima opraviti z oblikovjem, koje mora nastopiti po pravilih, na dotičnem mestu (§. 116.), še drugičkrat omenjenih. Na dalje so perfecta in supina glagolov na videz ne pravilnih, popolnoma (vollständig) navedena.

Glava X. obravnava členke (particulae); glava XI. pa izpeljavo besedi. Naslanjaje se gramatike na obravnave Schulza in Zumpta [?] izpeljuje pisatelj nazoče substantive na — *tor* iz supina, rekoč, da se supinu pridene mesti sufiksa — *um* pridene končnica — *or* (arator — arare). Razun tega, da je dvomljivo, je li

res ta substantiv izpeljan iz supina, mora se opomniti, da je pravilo to nejasno, in v nasprotju s §. 95., kjer je rečeno, da je karakter supina — *tum*, po §. 156. pa ostane za supin sam — *t* (arat-or).

[To ni nikakošno protislovje, marveč po naši misli čisto logično; končnica — *um* spremeni se v — *or*, kedar se ima naznaniti djavna oseba — scriptum — scriptor].

Sicer pa je pisatelj vse oblikovine (Bildungsendungen) navedel, njihov pomen razložil, in z izgledi pojasnil.

Politične stvari.

Nemčurske demonstracije grofu Antonu Auerspergu.

Če kaka stranka dandanes hoče svoje principe glorificirati, s trte izvije priliko zato, bodi si k godu kakega živega ali na grobu kakega mrtvega; izvoli si za ta cilj in konec osebo ter jo gloriozno predstavlja svetu, prav za prav pa, ker drugače ne gre, hoče poveličevati le načela svoje stranke. Kratkoviden mora biti tak, kdor bi take komedije ne spoznal!

Tako je liberalna nemčurska stranka po vseh kotih Avstrije izbrala si zdaj rojstni dan grofa Antona Auersperga (Anastazija Grüna ali Anastazija Zelenca, kakor ga je dr. Prešerin imenoval), to je, 11. dan aprila t. l. za svoje demonstracije, ker ta dan bode 70 let star.

Vsi trezni časniki pripoznavajo cilj in konec te godovnice in so že mnogo pisali o njej. Časnik „Politik“ posebno je te dni priobčil obširen sestavek pod naslovom „Leier und Recht“ (lira in pravo), v katerem med drugim piše tako le:

Resnica je, da je Anastazij Grün Avstrijske Nemce vpeljal v narodno nemško literaturo; resnica je tudi to, da prvih 30 let sedanjega stoletja se ni v Avstriji rodil noben bolji pesnik, kakor je Auersperg bil. S tem pa ni rečeno, da so Grünove pesmi bile kaj več kot le blago srednje baže; al ker takrat nikogar v Avstriji ni bilo, ki bi bil kako boljo nemško pesem naredil, zato je bil Anastazij Grün prvak. Bogme! da Avstrijski Nemci nimajo pravice, ošabno gledati na Slovanske pesnike, kajti o tistem času, ko so Slovanski pesniki, kakor Kolár, Puškin, Mieczkiewicz in Vuk Štefanović z mojsterskimi svojimi poezijami Kitajsko zidovje predsodkov predrli, ki so dosihmal nastop Slovanskih pesnikov na Parnas branili, predno so si v hudem boji z nasprotniki pridobili svetovno slavo, o onem času je Anastazij Grün začel pesmi ljubezni skladati, ki so pozornost Nemškega svetá le zarad tega na se obračale, ker so bile delo Avstrijskega nemškega pesnika. Pripomoglo je pa Grünovim pesmam, vzlasti njegovim „Spaziergänge eines Wiener Poeten“, in pa „Schutt“ do nekake slave posebno to, da so prepevale svobodo, tožile o terorizmu birokracije in da so zdihovalle po svobodni spomladi. V letih 1830 je stal Auersperg na čelu literarne opozicije proti birokratični sistemi. Al kako se je ta dandanes glorificirani „pesnik svobode“ vstopil proti svobodi Slovanov, ko je leta 1848 napočila zarja ustavnega življenja? Zagrižen nasprotnik bil je deležu narodne nemške svobode, ki je raji v Frankobrodskem parlamentu ponujal Pruskemu kralju krono Nemškega cesarstva, kakor da bi bil privošil Slovanom drobtinico narodne ravnopravnosti. Znano je njegovo Slovencem protivno obnašanje v deželnem zboru Kranjskem, katerega zapustiti je bil moralično prisiljen, ko je videl, da borilci